KLIIMAMINISTEERIUM

KlimS, ettevõtlus ja ressursikasutuse töörühma kohtumine

Tallinn 18. jaanuar 2024

Algus kell 13:04 lõpp kell 17.00

Juhatas: Sandra Särav
Protokollis: Elis Rumma (Civitta Eesti AS)

Päevakord

- 12:45-13:00 Kogunemine ja kohv
- 13:00-13:10 Sissejuhatus (Sandra Särav MKM)
- 13:10-13:20 Kliimaseaduse koostamise ülevaade ja struktuur (KLIM)
- 13:20-13:40 Majandus ja keskkond – väljakutsed (Maria Värton KLIM)
- 13:40-14:00 Kokkuvõte teiste kliimaseaduse töörühmade aruteludest (KLIM)
- 14.00-15:00 Arutelu
- 15:00-15:20 paus
- 15:20-16.20 Arutelu
- 16.20-45 Laudkondade arutelude kokkuvõtete tutvustused
- 16:45-17:00 Kokkuvõte ja lõppsõnad (Sandra Särav)

Aruteluküsimused:

I Töörühma juhi sissejuhatus

Sandra Särav MKM sissejuhatus

Meie ülesanne ettevõtjate ja ettevõtete huvide eest seisjatena selgitada välja millised teemad on meile vastuvõetamatud kui me räägime kliimaseadusest ja millised on meie ootused kliimaseadusele, et see looks meile õigus- ja investeerimiskindluse.

Töörühma tulemused:

II Kliimaseaduse koostamise ülevaade ja struktuur (KLIM)

Laura Remmelgas

Slaidid

Kliimaseadus saab olema raamseadus, kuhu lähevad kirja sektorite üldpõhimõtted. Meil on teadmine olemas millised need peamised tegevused ja meetmed peavad olema, et neid eesmärke seada.
Paralleelselt tehakse sektorite teekaardid, mis on erasektori ja riigi panus, ootused ja vajadused üksteisele.

III Majandus ja keskkond – väljakutsed (Maria Värton KLIM)

Slaidid

Küsimus: Elektrihindadest rääkides, siis eurostat statistika tabel ei näita kunagi maksupoliitilisi erandeid, seda seal sees ei ole ehk me võrdleme hetkel õunu apelsinidega. 2018. a tabelit vaadates, siis teistes riikides kus me konkureerime põhjamaad jne nende keskmine hind on kordades vähem kui meil, Eesti ettevõtlussektor maksab elektri eest aastas ca miljard rohkem. Meie elektrihind ongi tööstusele kõrge. Küsimus on selles, et kuidas seda hinda alla saaks tuua. Hinda saab alla kahel viisil: maksukoormust riiklikult vähendada, taastuvenergia tasud võtame ära, aktsiisi ja miinimumi, teeme erandeid tööstusele. Või siis on kulupõhine, järgmise 10-15 aasta jooksul taastuvenergia tootevõimsuse turule toomine.

Maria: See ei ole põhjalik ülevaade. Vaadata need tootmissisendid üle, mis kliimaseaduse valguses on otsustamisel, see on hetkel eesmärk.

Küsija: Elektri tarbimine tõuseb ja kõik need targad seadmed, mis aitavad rohepööret teha kasutavad elektrit, kui me elektrihinda alla ei saa, siis kõik ülejäänud tegevused on meile kallid.

Kui me võrdleme teiste liikmesriikidega konkurent riike siis Eesti on viimane kes ettevõtetele toetusi, meetmeid jagab. Avatud turg klassikalises mõttes Euroopa Liidus on utoopia. Me anname riiklikke toetusi ettevõtetele väga vähe. Teine probleem on meetme disain, ehe näide on õiglase ülemineku fond, keegi ei võta seda, toetuse/meetmete disain - tehakse asjad nii keeruliseks, et ettevõtted ei suuda neid täita.

Sandra: Absoluutselt nõus, Majandusministeerium on praegu koostamas majandus plaani kus me paneme kirja Eesti pikaajalised majanduspoliitika aluspõhimõtted, jagame seda kõigi ettevõtjatega ka 29.01.
Üks majanduspoliitika aluspõhimõte seal on, et Eesti riskiisu peab vastama ettevõtete vajadustele. St kui me kirjutame toetusi ja tingimusi, siis me ei saa neid nii karmilt kinni kirjutada, see on absoluutne prioriteet.

Küsija: Toon viimase näite, meil on ühe tööstuse käive aastas 4-5 miljardit, riik annab 7 aastaga 200 miljonit toetust ja loodab, et see teeb imesid, siit tuleks tagasi põhikooli matemaatika juurde minna.

Küsija: 17.4 miljardit et kliimaeesmärke saavutada, see tuleks täna korrutada kahega, kust see raha tuleb, millega me need kliimaeesmärgid saavutame?

Küsija: Kliimaseadusel on oluline punkt, et kas see on majanduskasvu seadus (lubame, toetame, teeme) või majanduse kahanemise seadus (keelame, piirame, ei luba), need on logistiliselt täiesti erinevad lähenemised. Kliimaseaduse olemuslik osa saab olema energeetika, mis on energia hind, me räägime digitaliseerimisest jne. Kas energiahind on konkurentsivõimeline, millest ta tulevikus koosneb, näiteks Lõuna-Eestis on saadavus täna madal. Need kaks asja oleks vaja ära otsustada, siis saaks detailidesse edasi minna.

Küsija: Tekkis küsimus elektrihinna osas, kas keegi saaks kokku panna tabeli, kui kõik maksud jne juurde panna, kus me siis Euroopa tasandil paikneme?

IV Kokkuvõte teiste kliimaseaduse töörühmade aruteludest (KLIM)

Laura Remmelgas

Küsimus: Kas energeetika hind tuli ka teemaks?
Vastus Laura: Jah tuli teemaks, küsimuse koht, et millest see kõrge hind energeetikas meil sõltub. Kui me jääme fossilide peale, kas see on meile odavam kui me liigume taastuva või mõne muu kombinatsiooni peale. Tõenäoliselt on meil veel kallim jääda olemasolevate lahenduste peale.

Maria: Seal on kompromissi või dilemma koht, investeerimiskindlus ja hinna garantii ühest küljest energeetika investorite poole pealt ja teiselt poolt piisavus ja teistpidi hinna surve.

Küsimus: Me ütleme, et liigume heas tempos eesmärkide suunas. Kas siin on keegi absoluutnumbreid ka taha arvutanud, ütleme, et heitmed vähenevad, kuna oleme suutnud ühe energeetika suuna muuta konkurentsivõimetuks, ta on kinni läinud. Kliimaeesmärgi me täidame ju siis sellega ära, et paneme Narvas elektrijaamad kinni ja 10 suuremat tööstus ettevõtet ka, siis meil ei olegi vaja rohkem midagi teha. Küsimus on selles, et kuidas konkurents on statistikasse pandud, me ütleme, et meil on heide vähenenud. Kas heide on vähenenud, sest meil on mahud vähenenud või CO2 intensiivsus on vähenenud?

Laura: Heide on vähenenud, kuna põlevkivi energeetika maht on vähenenud.

Küsimus Eesti Energiast Andres: Me ei ole poole peale jõudnud kliimaseadusega, ma väidan, et me ei ole isegi alanud. Hr Kirjanen küsis väga õige küsimuse, et mis kliimaseadust me tahame, kas see on piiramise ja keelamise seadus või see on kasvu seadus. Meil ei ole tegelikult vastust sellele küsimusele. Mis on kliimaministeeriumi kavatsus, ainuke asi mis ma olen kuulnud, et on vaja paika panna sektoriaalsed eesmärgid. Minu küsimus on, et miks? Mis on nende sektoriaalsete eesmärkide mõte, kas need on siduvad, kas me hakkame keelama või need ei ole siduvad? Need prognoosid mis me teeme, prognoosidel ei ole mingit praktilist tähtsust ega tähendust, Euroopa Liit on juba Euroopa Liidu heitmekaubanduse instrumentidega ära katnud 80-90% CO2 emissioonist, Nende eesmärkide saavutamine on garanteeritud, see tehakse jõuga ära. Kui Eesti tahab eesmärkide saavutamist garanteerida, siis Eestil on vaja 10-20% silmas pidada, mis puudutab peamiselt LULUCF sektorit, põlevkivist elektri tootmine kaotatakse nii ehk naa ära. Miks te teete neid prognoose, milleks neid vaja on?
Kliimaseaduse mõte on reguleerida ära need valdkonnad, mis ei ole Euroopa Liidu poliitikaga reguleeritud. Siis näha ette toetavad ja soodustavad meetmed, mida riik kohustub enda poolt rakendama selleks, et ühiskonnal, majandusel oleks lihtsam. Ma ei saa aru, miks seda kliimaseadust vaja ja mis on selle eesmärk?

Laura: Need küsimused on ka töörühmades esile kerkinud. Kliimaseadus ei ole meil valmis kirjutatud. Ka see on arutelu koht, kuidas see seadus konkurentsivõimet aitab meil tõsta. Kas riik peaks täiendavalt veel reguleerima lisaks sellele mida heitkoguste kauplemisesüsteem juba teeb ja milline mõju tal on.

Kristi Klaas: Ettevõtja vaatest vaadates CO2 mõju: energeetika, energiatõhusus (hooned, seadmed) transport ja logistika ja ressursid mida kasutatakse tootmises. Mida prognoosid näitavad, oleme võtnud seaduses riigina selle eesmärgi, et aastaks 2030 me suudame toota sama mahus taastuvelektrit kui me tarbime. See prognoosi erinevus tegelikult peegeldabki seda, nö taastuvelektri tootmismahu tõttu on see protsent seal suurem.

Kui me vaatleme riigi poolt energiatõhusust, sellised investeeringud mida ettevõtted nii ehk naa ajas teevad, et energiatõhustust parendada, nt seadmete välja vahetamine, see on rahakotile ja kliimale kasulik. Transport ja logistika, mida me riigi vaatest näeme, aastaid ei toimu mitte midagi, see ei sõltu puhtalt ka ettevõttest, see sõltub taristust, alternatiivsetest kütustest, muust ühistranspordi korraldusest, need ei ole ettevõtte kätes. Siiamaani isegi kui need eesmärgid on meil olnud on null transpordis suudetud saavutada. Ressursside vaatest iga tööstusharu ettevõtluse vaade on erinev - mis ressursse te tegelikult vajate, et oma äris edasi minna? Meil on tuhat küsimust riigi poole pealt, kuidas soodustada seda, et ressursse rohkem väärindatakse, et minnakse üle ringmajandusele. Kui seaduse teksti mõelda, siis üks külg on see, et me

vähendame heidet, et kuidas me soodustame seda üleminekut. Te mõtlete samamoodi, efekt on kahetine- see on hea kliimale ja hea ettevõtte rahakotile. Valdkondlike õigusaktide küsimus on see, et me riigina tahaksime aru saada, mis seda üleminekut saaks kergendada: raha, infrastruktuur, elemente on palju. Me soovime seda üleminekut toetada, mis meid nii ehk naa puudutab.

Küsimus Erki turbaliit: Meil on olemuslik konflikt, fundamentaalne küsimus, et miks me seda seadust teeme. Kui alguses saadeti välja väljatöötamiskavatsus eelnõu, kuhu laekus kümneid ja kümneid seisukohti. Mis meie esitatud seisukohtadest sai ja kuidas seda on selles protsessis arvestatud? Kui ministeerium ei suuda anda konkreetset vastust kas me loome majandust toetavat või pidurdavat seadust. Siin on kaks võimalust, kas ministeerium ise ei tea mida ta teeb või ta ei ütle meile mida ta teeb. Meie täna sellest aru ei saa. Kaks töörühma kus räägitakse majandusest, aga eelnevates töörühmade arutelusid ei asetatud kuidagi majanduse konteksti, kogu süsteemi optimeerimine käis ainult ühe parameetri vastu, aga need loosungid mida lubati meile kliimakoosoleku avakoosolekul: tunnelnägemise vältimine, saaste mitte eksportimine jne, see on ministeeriumi enda retoorikast puudu. Sellepärast me ei saagi aru, mida me siin teeme. Töörühmad ei saa anda parimat sisendit. Meile lubati kolme sisulist koosolekut, täna öeldakse, et meil on kaks, ministeerium arvestab selle esimese informatiivse koosoleku ka üheks koosolekuks, mis meie jaoks oli lihtsal tapeedi vaatamine, me ei saanud seal kaasa rääkida, seisukohti esitada – nüüd me oleme korraga selles protsessis poole peal.

Laura: Kui on vaja, siis saab ka kolmand koosoleku korraldada.

Kristi: Kui sõnastada, mis on seaduse eesmärk, siis see on majanduse üleminek väiksema heitega majandusele toetamise seadus. Me tahame teada, kuidas me sinna jõuame ja kuidas me seda üleminekut toetama peame sellisel viisil, et riigil oleks kõige parem. Me ei taha seda viisil kuidas keegi teine meile seda ette kirjutab. Näide transpordisektori kohta: transpordivaldkonna töörühmas oli selges fookus, kuidas transpordisektori heidet vähendama peaks. Jõuti näiteks 20 erineva meetmeni, et mida tegema peaks, et heide väheneks. Sinna kõrvale kalkuleeritakse, mis on erinevate meetmete CO2, nüüd tuleb otsustada, mis suunda me läheme kuidas me heitevähendamise kokku saame. Seal tulevad mängu need aspektid, mis puudutavad majandust, mõjutavad sotsiaalaspekte, mõjutavad elurikkust, mõjutavad rahasummat kui palju need maksavad. Seal tuleb valikukukoht. Kui me näiteks arendame alternatiivkütuste taristut ja see tähendab x summa raha, see tähendab, et meil tuleb toetada alternatiivsõidukite kasutuselevõttu ettevõtluses, tööstuses alternatiivseadmete kasutuselevõttu, mis see investeeringutena tähendab. Paljud küsimused on poliitilised otsused. Energeetika puhul on teekond selgem kui transpordi valdkonnas. Põllumajandus ja maakasutus, metsanduse sektor, seal on otsuse kohad väga keerulised, seal me ei tohiks tunnelvaatena vaadelda asju. Mõtteviis, milliste meetmete kombinatsiooni me lõpuks teeme, millistel on siseriiklikult kõige mõistlikum mõju, kuidas üleminekut oma tööstustele, ettevõtlusele saame toetada.

Küsija: Õiguskantsleri hinnang, et me ei saa teatud üleriigilisi eesmärke suvaliselt panna, peame need seadusesse panema nagu CO2 vähendamine, et oleks seaduslik alus. Euroopa Liidus on regulatsioonid olemas, need töötavad. Kõik, mis me teeme paremini kui Euroopa Liidu eesmärk, tähendab meie konkurentsivõime ära võtmist, see on raha, mda peab rohkem sisse panema. Me peaks Eestis tegelema nendega, millega EU ei tegele transport, põllumajandus jne. Peame aru saama, et ETS sektor peab tasakaalus olema selle sektoriga, mis ei ole EU reguleeritud. Kõik peavad panustama, tegelema sellega, mis sektorid ei panusta.

Kristi: Energeetikale ja tööstusele me ei sea suuremat eesmärki kui see mis proportsionaalselt tuleb, nii nagu ETS sektor annab, täiendavat kohustust me ei sea. Riigi vaates tööstuse poole pealt saab olema tulevikus suur küsimärgi koht, osakaal tööstuse heitest on kindel protsent võiksime lisanduvalt tööstusele jätta sinna puhvri, et tuleks muud tööstust ka Eestisse. Mis on keeruline ka selle riigikohtu lahendi kontekstis on see, et kui näiteks tullakse keskkonna kompleksluba taotlema, mille alusel sa hindad, kas see

konkreetne investeering nö sellesse komplekti mahub või mitte (üks tehas Eestis ei võtaks kogu heitest ära 25%).

Terje: Me tahame tegelikult poliitilist turbulentsi selle kliimaseadusega reguleerida. Me peame silmas pidama, et meil oleks stabiilne üleminek. Me ei saa 110 aastat arengut 10 aastaga praegu ära nullida. Mis on viimase 20 aasta tehnoloogilisem lahendus energeetikas, mis on andnud potentsiaali leida võimalus energiasäästule ja et me seeläbi kasutaksime vähem energiat? Vastus on akutehnoloogia, mis on tulnud viimase 20 aastaga, ülejäänud on teadusjärgus, eskaleerimisel. Sinna läheb u 30 aastat aega, et me saame taastuvenergia tehnoloogiat kasutada täies võimsuses.

Andres: Tahaks oponeerida Kristile. Ühelt poolt räägid, et toetame, soodustame, et ei ole keelamise ja piiramise seadus. Teiselt poolt ütlete, et tuleb üks käitis, mis võtab 25% Eesti emissioonist ära. See on vale seisukoha püstitus. Emissiooni kaubandus EU tasemel, on osaliselt mingid sektorid kus me saame arvestada liikmesriikide emissiooniga ja osad sektorid on Euroopa Liidu ülesel turul. Ei ole sellist asja nagu Eesti ETSi, see on Euroopa Liidu kogu tükk.

Laura: Me oleme selle ettepaneku kirja pannud. Kas me peaksime võtma täiendavaid riiklike meetmeid, et juhul kui me näeme, et ETS mehhanismina ei vii meid riiklikult seatud eesmärkideni, üks riiklikult seatud eesmärk on kliimaneutraalsus aastaks 2050. Kui me vaatame ka seda õlitehase riigikohtu kaasust, siis seal oli ootus, et vaatamata sellele, et see käitis kuulub ETSi alla oleks selgus, et kuidas see riigi üldeesmärkidesse mahub. See on ka kõikidel teistel riikidel, et kui neil on üldeesmärk, see kohaldub mh ka ETS käitistele. See on arutelu koht, kuidas, kas ja mil moel riik saaks reageerida, et ETS ei vii meid kokkulepitud eesmärkide poole. Üks viis on näiteks tähtajalised keskkonnaload.

Slaidid

- Sektori ootus kliimaseadusele – milleks vajalik ja millega tuleb sektori vaatest arvestada?
- Sektori potentsiaal kasvuhoonegaaside heidet vähendada.
- Peamised meetmed KHG heite vähendamiseks
- Sektori vajadused heite vähendamise potensiaali realiseerimiseks
- Võimalused ja vajadused sektori konkurentsivõime tõstmiseks
- Sektori jaoks olulisimad põhimõtted ja tegevussuunad, mida tuleks kliimaseaduses sätestada.

III Arutelu:

Arutelu - Millised on ettevõtte vajadused ja ootused järgmistel teemadel ja sisend teistele töörühmadele:

1) Tootmissisendid (energeetika, transport, ringmajandus, loodusvarad) ning ressursside kasutuskindlus (laudkond 1)
2) Õigusraam, nõuded, aruandlus, standardid (laudkond 2)
3) Toetusskeemid, maksupoliitika, täiendavad meetmed, teadus-arendus (laudkond 3)

Arutelu suunavad küsimused:

- Mida riik peab tegema kliimaeesmärkide täitmise taustal, et anda ettevõtlussektorile kindlus
- investeeringute tegemiseks?
- Milline peaks olema Kliimaseaduse majandusmõõdik?
- Mida on vaja, et rohekütuste, -energia ja tooraine kasutuselevõttu soodustada?
- Kas väiksema ressursiga on võimalik tagada lisandväärtuse kasv?
- Milliseid meetmeid, otsuseid, samme vajavad tööstused selleks, et üleminekut kliimasõbralikule

- majandamisele teha?
- Kuidas edendada rohetehnoloogiate/roheliste tööstusharude teket ja innovatsiooni
- olemasolevates?
- Millised on takistused üleminekul (nii regulatiivsed, maksusüsteemist tulenevad kui muud)?
- Millised on valdkonnad/taristuinvesteeringud mis on kriitiliselt vajalikud selleks, et toetada ettevõtete/tööstuse üleminekut?

Laudkondlike arutelude kokkuvõte on käesoleva protokolli lisa nr 1

Ettevõtluse ja ressursikasutuse II kohtumise laudkondade arutelude kokkuvõte

1. **Ettevõtlussektori ootused kliimaseadusele üldiselt**

Seadusele peab tulema sotsiaalmajanduslik mõju hinnang

Õiguskindluse ja investeerimiskindluse tagamine - me ei tohi täna majandust nõrgestada, sest sellega seame ohtu oma julgeoleku kõigil tasanditel

110% Euroopa tootlikkusest

Vältida üle reguleerimist

Ettevõtjad võtavad oma riske, aga riik peab ka võtma riskid

Kliimanõukogu peaks kontrollima, analüüsima vastavat rahakasutust ja meetmete elluviimist.

Kliimasõbralikule majandusele ülemineku plaani keskmes peab olema inimene. Ainult sel juhul on võimalik vältida sotsiaalmajanduslikku krahhi. Eesti kliima ei asu maailma kliimast isolatsioonis. Maakera kliimasüsteem ei tea riigipiiridest mitte kui midagi. Jääb üle ainult kohaneda kliimamuutustega ja teha vaid selliseid muutusi, mis jätavad inimestele alles töö, sissetuleku ja inimväärikuse.

Kliimamuutusi ohjeldada, loodust kaitsta ja ühiskonda käimas hoida ei ole võimalik ilma majanduseta.

Kliimaprobleemi käsitledes tuleb mõista juurprobleeme ja põhjus-tagajärg seoseid. Teaduspõhisus ei tohi asenduda keskkonnakaitselise propagandaga. Kliimasõbralikuks majanduseks peab olema selge riiklik plaan ja regulatsioon.

Kliimaseadus peaks reguleerima Kliimanõukogu pikaajalise rolli, sõltumatuse ja funktsioonid, et tagada jätkusuutlik sõltumatu järelevalve kliima- ja rohemajanduse eesmärkide seadmise, ajakohastamise ja elluviimise üle. Kliimanõukogu peaks olema sõltumatu nõuandev kogu, mille rollide hulka peaks kuuluma vastuvõetud kliimaeesmärkide täitmise seire ning eesmärkide ajakohastamiseks ja elluviimiseks kasutatavate poliitikate ja meetmete välja pakkumine Vabariigi Valitsusele. Kliimanõukogu roll peaks sarnanema Eelarvenõukogu omale. Kliimanõukogus peaks olema esindatud ka rohetehnoloogia ettevõtete eestkõneleja.

Kliimaseadus peab seadma sektorite ülesed kliimamuutuste leevendamise ja kohanemise eesmärgid aastateks 2030, 2040 ja 2050 võttes arvesse planetaarseid limiite, IPCC raporteid, rahvusvahelisi kliimaleppeid, Euroopa Liidus seatud kliimaeesmärke ja riiklikult seatud kliimaeesmärke. Lisaks sektorite ülestele eesmärkidele tuleb 2030. aastaks seada ka sektori spetsiifilised eesmärgid. Rohetehnoloogiate arendamise ja rahastamise vaatest on oluline tagada kindlus kohaliku turu nõudluse arengu osas ja selleks annavad sektorispetsiifilised eesmärgid hea prognoosi.

Kliimaseadus peab lisaks kasvuhoonegaaside vähendamise eesmärkidele Eesti territooriumil seadma ka “kliimakäejälje” eesmärgid aastateks 2030, 2040 ja 2050. Riigi kliimakäejälg seab eesmärgi, kui palju Eesti ettevõtete poolt eksporditud rohetehnoloogia tooted ja teenused vähendavad kasvuhoonegaaside heiteid väljaspool Eestit (loe lähemalt Sitra definitsiooni: https://www.sitra.fi/en/dictionary/carbon-handprint/). Eesmärk tuleb seada nii kasvuhoonegaaside kui ka ekspordikäibe vaatest.

Tagamaks rohetehnoloogia arendus- ja investeerimiskindluse, peab kliimaseadus sätestama, et juba seatud eesmärkides ei tohi tagasi liikuda. See on oluline sellepärast, et ettevõtjatel ja investoritel on teadus- ja tootearendusse panustamise suurendamiseks vaja kindlust, et riik ei taandu juba võetud eesmärkidest.

Rohetehnoloogiate valdkonda nähakse globaalselt tuleviku majanduse alustalana. Maailma juhtiva majandusega riigid on juba välja töötanud selged arenguplaanid ja rahastusmeetmed rohetehnoloogiate valdkonnas konkurentsivõime kasvatamiseks ning sama on tegemas ka Euroopa Liit. Eesti ei tohiks loota vaid Euroopa Liidu ühisele rohetööstuse poliitikale, vaid peaks ka ise planeerima ja investeerima tuleviku majanduslikku edusse, sest rohetehnoloogiate ekspordivõimekuse kasvatamisel on oluline roll selles, et majanduse rohestamine ei tooks meile kaasa vaid lisakulutusi vaid ka lisa sissetulekuid. Seepärast peab kliimaseadus sätestama rohetehnoloogia kui riikliku majandusarengu prioriteetvaldkonna ning seadma sellele konkreetsed mõõdetavad arengueesmärgid. Lisaks seaduses sätestatule tuleb valdkonna esindajate ja riigi koostöös luua teekaart, mis defineerib rohetehnoloogia mõiste järgmiselt: „rohetehnoloogiad“ hõlmavad tooteid, teenuseid ja protsesse, mis vähendavad negatiivseid mõjusid keskkonnale ja kliimale. Lisaks rohetehnoloogiate mõiste defineerimisele seab teekaart valdkondlikud sotsiaalmajanduslikud ja keskkonna ning kliima eesmärgid, ning defineerib riigi ja ettevõtete panuse valdkonna eesmärkide saavutamisse.

Kliimaseadus peaks suunama suurendama maakasutuse valdkonna kliimaandmete kvaliteeti ja läbipaistvust läbi kaugseire andmete kasutuselevõtu riiklikul tasemel. Maakasutuse valdkonnaga seotud majandustegevused nagu põllumajandus, metsandus, turbatootmine mängivad Eesti majandusees olulist rolli, seega on oluline, et Eesti riiklikud maakasutuse kliimaandmed oleksid kogutud parimat täpsust, usutavust ja kulutõhusust tagaval viisil. Kaugseire näol on tegemist ühe kuluefektiivseima ja täpseima lahendusega maakasutuse monitoorimiseks, mis on juba mitmetes Euroopa Liidu riikides kasutusele võetud.

2. Ettevõtlussektori vajadused ja ootused seoses tootmissisenditega

2.1 Transport ja logistika

Transpordi parem planeerimine, sh taristu loomine ja mõjudega arvestamine - Transpordil on ka kaudne mõju. Teised riigid väga kaitsevad oma turge. Eksportiva riigina ja turust kaugel. Kui tekivad turutõrked transpordi ettevõtetele, siis me ei saa eksportida. Eestis on nt transpordihinnad kallimad kui Leedus. Konkurentsivõime tagamiseks oluline, et transpordihinnad ei kasva. Transpordiga tuleb arvestada, et me ei tööta iseseisva transpordi lahendusi Eestis välja. Parimal juhul kopeerime teisi. Peaks olema avatud sellele, mis mujal toimub ja vajadusel neid integreerima. Laiemalt me ei ole ka tehnoloogiate ja globaalsete arenguprotsesside vedurid, vaid pigem vooluga kaasa minejad. Transpordis ei saa ainult vaadata süsinikku, vaid ka regionaalpoliitikat. See, mis töötab Tallinna kesklinnas, ei tööta Valgamaal. Nt automaks, mis on sisult varamaks. Elektriautoga ei saa Valgamaal sõita, sest seal pole aeg-ajalt nädalaid elektrit.

Biokütuste soodustamine ja arendamine – Omab olulist mõju transpordisektori muutusele. Kui biokütus oleks samas hinnas tavaliste kütustega, siis oleks üleminek palju kiirem. Raskeveokid ja bussid sõitma biogaasiga/biodiisliga. Ühistranspordis saab olulise kokkuhoiu, kuid eeldab efektiivset ühistranspordivõrku.

Autorongide rakendamine - kui palgiveole ei rakenda, siis ülejäänud kaubad võiksid juba nii liikuda.

Raudteetranspordi arendamine, sest on säästlik

Vältida väiklasi vaidlusi oma naabritega nt Valga-Riia rongiarutelu

Elektritransport. Võtmeküsimus on, kui elektrifitseerimine, siis peab olema tagatud energia kättesaadavus mõistliku hinnaga

Lennunduse CO2 ja kliimajalajälje õiglaselt maksustama hakkamine

Sadamate vastuvõtu võimekus teatud tüüpi laevadele.

Via Baltica

2.2 Energeetika

Suure lisandväärtusega majanduse ülesehitamiseks ning laialdasemaks välisinvestorite kaasamiseks rohetehnoloogia valdkonnas on vajalik, et Eesti elekter ja soojus oleks ressursitõhusamad ja madalama KHG-intensiivsusega, sest välisinvestorid vaatavad investeerimisotsuseid tehes ka riikide makronäitajaid, sh majanduse KHG intensiivsust ja ressursitõhusust. Elektrivarustus peab tagama Eestis asuvate tarbijate varustatuse puhta, soodsa ja kõrge varustuskindlusega kodumaist päritolu elektrienergiaga. Ainult taastuvenergia tootmise suurendamine ei ole piisav, tuleb luua selge plaan mitte taastuvatest energiaallikatest väljumiseks. Kliimaseadus peab seadma Eestile põlevkivienergiast väljumise eesmärgi aastaks 2040 ja põlevkivielektrist väljumise aastaks 2035. Seda lubas Eesti Euroopa Komisjonile Õiglase Ülemineku Plaani raames ja selleks on eraldatud Ida-Virumaale mahukas Õiglase Ülemineku Fond. Samuti lubas Eesti Euroopa Taasterahastu raames esitada uue ENMAKi, milles seatakse põlevkivienergeetikast väljumise kuupäevad.

Konkurentsivõimelise hinnaga taastuvenergia tagamine - kuidas me saame tagada oma energiajulgeoleku, arvestades, et oleme Põhjamaade riik. Liinid kannatavad välja, ühendused paigas. Kuidas tagada energiajulgeolek. Vaja piiramatus koguses rohelist energiat – peamiselt tuulikud, päike vähene. Seda tuleb omakorda tasakaalustada salvestamise ja juhitava elektritootmisega. Elektrienergia tarbimise ja tootmise paindlikkus on alustala, mis võimaldab elektrisüsteemi hoida käigus taastuvenergia tootmise volatiilsust tasakaalustades, vähendades samal ajal puidu ja fossiilkütustel töötavate generaatorite tähtsust elektrisüsteemis. Tarbimise paindlikkus on eriti oluline kriitilistel momentidel riigi elektrisüsteemi toetamisel fossiilkütustga töötavate elektrijaamade alternatiivina. Paindlikkus on vaja muuta kasutatavaks elektrilise kütmisega, jahutamisega, pumpamisega ja ventileerimisega seotud seadmetes, seda nii tööstuslikes kui ka eratarbijate suurustes. Tarbijad peavad oma paindlikkuse elektrisüsteemile pakkumise eest saama väärilist kompensatsiooni, mis vastab vähemalt fossiilkütustel töötavate jaamade töös hoidmise kulule.

Kliimaneutraalsuse saavutamiseks peab elektritootmine mitmekordistuma ja tööstuse investeeringud peavad olema kuus korda suuremad kui praegu.

Juhitav tootmisvõimsus - Vaja selgust, mis saab, kui põlevkiviplokid kinni lähevad,

Salvestamisvõimaluste arendamine

Jaotusvõrgu tõrgeteta elektrikindluse tagamine.

Kiirem loastamine

Elektriühendused välisriikidega

Energiamahukatele ettevõtetele toetusskeem. Hinnata, kas vaja EL riigiabi luba vajadusel muuta.

Langetada liitumiskulu uute ettevõtetele.

Võimaldada väikese jalajäljega tehnoloogiat ka fossiilsetele kütustele - räägime tehnoloogiast ja tehnoloogia jalajäljest, Nt on olemas väga väikese jalajäljega põlevkivi töötlemise tehnoloogiad, Ei pea jätma kasutamata kuvandi pärast. Põlevkiviõli – tegelik süsinik globaalne jalajälg võrdluses.

Võtta kasutusele elukaare hindamise kohustuslikkus

Tagada puhta vee olemasolu ja energia kogus vesiniku tootmiseks - Vesiniku roll saaks olla eelkõige energeetikas, taastuvenergia salvestamine vesiniku molekulis. Selleks on vajalik ka asjakohase taristu loomine.

Tagada energiast sõltuvate sektorite juurdepääs ELi vesiniku infrastruktuurile

Tehnoloogiate eluiga ja mõistlik investeerimishorisont - Võimaldada kütuste kasutamist seni kuni on alternatiivid. Me saame kasutada ainult neid ressursse, mis meil on.

Soojamajanduse teema sissetoomine samaväärse küsimusena – ei saa Eestis üle ega ümber. Teiselt poolt ka jahutamine.

Põlevkiviõli tootmine on maine küsimus, jätab musta märgi välisinvestorile.

Riiklike investeeringute tegemisel arvestatakse majandusmõõdikutega

Ühtse standardiseeritud arusaamise loomine erinevate energiatoodete- teenuste kliimajalajäljest

Arvestada energeetikasektori panust uute valdkondade loomisel (KHG mõõtmisel), nt rohevesiniku valdkonda.

Kaaluda elektrivõrkude maa alla viimist - Võimaldaks päris palju maad, sh metsamaad kasutusse võtta. Raadamise ja puude liinidele kukkumise probleem. Alguses investeering suur, aga pikaajaliselt hooldus soodsam. Aitame kaasa ka kliimakindlusele.

Elektrilevil on 30-40MEUR võrkude arendamiseks.

Erinevad energiakandjad.

biogaasi soodustamine

Ammoniaagi kütuste arendused laevadele

2.3 Ringmajandus

Keskkonnalubade süsteemi lihtsustamine:

-Jäätmelubade süsteem on keeruline, jäik ja aeganõudev. Selleks, et puidutuhka põllumajanduses kasutada, on vaja jäätmeluba, põllumehel peab olema luba jne – Selline korraldamine viib ebaausa konkurentsini või teisalt on see jõukohane ainult suurematele.

- takistused üleminekul – katsekogused on väikesed, jäätmematerjalid – vaja suuremat kogust, et katsetehas püsti panna, lihtsustada keskkonnalubade süsteemi katsete jaoks. Reaalselt 1980. ehitatud maja toormest ei saa EL nõuetele vastavat komponenti. Saab küll kasutada nt täitmeks.

Põlevkivituha kasutuselevõtt. Me peame aru saama, et kui meil on võimalik võtta kasutusse, siis jääde toormeks.

Eemaldada regulatiivsed piirangud teisese toorme kasutuseks. TA tegevuse soodustamine isegi kui toore (nt rehvid) on fossiilist. Ümbertöötlemise piirangute kaotamine. Ringlusse võtmise toetamine ja rahastamine

CO2 püüdmine ja ringlussevõtt toorainena - Tuleb tagada kõigi olemasolevate ringse ja taastuva süsiniku tootmise tehnoloogiate, sealhulgas keemilise ringlussevõtu, kasutamise laiendamine ning stimuleerida ka süsiniku sidumise ja kasutamise (CCU) tehnoloogiaid ning biopõhiste lähteainete kasutamist.

Ringmajanduse maksimeerimisel ja optimeerimisel arvestada esmase toorme kasutuse vajadusega. Ausalt hinnata ringmajanduse piire, primaarsete ressurssidele vajadus ei kao kunagi, ring tuleb viia nii pikaks kui vähegi võimalik.

Luua oskus ja võimekus ümber töödelda kriitilisi materjale, mida Euroopas ei ole – neid imporditakse ja saadetakse ümber töötlemiseks Euroopast välja

Standardiseerimine, et asjad oleks taaskasutatavad

Soodustada regulatiivselt jäätmete taaskasutamist.

Käitlemise kvaliteetsemaks tegemine

Suurendada investeerimisvõimekust ringmajanduse majandusmudeli kasutusse võtmiseks - meie ettevõtted on väikesed ja turg on väike, investeerimisvõimekus on madala. Ei suudeta innovaatilisi tehnoloogiaid ilma toetusteta kasutusele võtta nii palju kui oleks vaja. Ringdisaini üldse ei toetata. Mis on kasutamise jalajälg ja ringlussevõtmise võimalused

Täiendada keskkonnahoidlike hangete nõudeid – täna on Eestis 6, aga valdkondi, kus oleks vaja, umbes 200. Puudutab 4miljardit eurot avaliku sektori raha igal aastal, kui sellest isegi 10% ostaks ringlusse võetud asju sisse, tekiks uus turg . Kliimaminister võiks iga nädal ühe keskkonnahoidlike hanke reegli välja kuulutada. Avaliks sektor saaks kohe jõudu juurde nõudluse tekitamiseks.

Ringmajanduse arendamisel võtta arvesse:

- Disain (vähem materjali, ümbertöödeldav materjal, vastupidavam vms) – nt vähendada eriliigiliste materjalide kasutamist, muuta disaini nii, et parandamine/asendamine oleks osade kaupa, mitte nii nagu hetkel iPhone, et kui läheb, siis läheb kogu telefon.

- Tootmine, sh teisese toorme kasutamine – nt omaenda tootmisjääkide vms uuesti kasutuselevõtt; jäätmetekke vähendamine;

- Turundamine (pakend, müügikanalid, logistika) – nt pakendimahu vähendamine, komposiitmaterjalidest loobumine,

- Kasutamine (sh remont, parandamine, kasutamise pikendamine, laenutamine jms) – nt elektriautodele aku liisimine, mille tulemusel akud jõuavad alati tootjani tagasi, kes saab neid uuesti kasutada. Klient saab alati uue aku ja ei pea mõtlema utiliseerimisele.

- Kogumine sh sorteerimine, liigiti kogumine, kogutavate ja sorteeritavate jäätmete liikide kasvatamine. – nt kuidas saaks jäätmetest kohe materjal nagu hetkel on jaekaubandusest kogutav kartong (kokkupressitud samaliigiline jääde, mille saab kohe ümbertöötlemisele suunata ilma täiendava käitluseta)

Piloteerida riigi ja eraettevõtete koostöös ressursipanga kontseptsiooni ning töötada välja selleks vajalikud digilahendused. Ressursipanga idee rakendamine tähendab, et mistahes ühiskondlik ühisressurss antakse sotsiaal-majandusliku ning keskkonna-alase kasu loomiseks kasutusse. Nii tegeletakse kahju hüvitamise asemel kasu loomise motiveerimisega.

2.4 Loodusvarad

Kohalike ressursside maksimaalne väärindamine (sh vili, puit, muldmetallid) väiksema jalajäljega, lisandväärtuse suurendamine – vajalik tööstuse tagamiseks ja investeerimiskindluse andmiseks.

Peab tekkima positiivne konflikt loodusressursside ja majanduse vahel. Minister ütleb, et me peame mahtuma looduse raamidesse. Kui suured need raamid on. Peame selle KS-is lahti selgitama.

Toetame lisandväärtuste suurendamist. Ressursside lisandväärtuste suurendamine peaks olema eesmärk ja toetatud riigi poolt

Tagada kõikidele kohalikele ressurssidele ligipääs - kõik, millele oleme riigis varuks arvestanud. Looduskaitselised piirangud tihti ebamõistlikud. Meil on vaja kasutada iseenda tooret, see annab meile julgeoleku. Ressursi kättesaadavuse oluline osa on rahvusvaheline konkurentsivõime hinna osas. Ei tohi ennast rv konkurentsist välja mängida.

Selgus metsakasutusele - Kõige suurem probleem puiduga – ühelt poolt tahame siduda puitehitistesse, teisalt keelame. Kas raiemaht peab olema poliitiline otsus või baseeruma teaduslikul lähenemisel?

Ärme räägime põxitist KS kontekstis. Räägime põxitist energiatootmises, mitte täielikust keelamisest

Analüüsida, kas EL tasandil peaks olema midagi teistmoodi, et toetada kodumaise ressursi väärindamist

Vältida kliimaeesmärkide täitmiseks kellegi teise toorme importi, kui sellele on kohalik alternatiiv - Kohalikud ressursid peavad jääma kasutusse ja tegeleda tuleb jalajälje vähendamisega. Põhimõte saastaja maksab või kõik keskkonnakahjud hüvitatakse on loosunglik ja mitte kunagi ei juhtu. Globaalne tasand, inimkond ei hakka maksma on mõju kinni, sest kellele ta maksab? Meie enda toormed on KS eesmärkide mõttes löögi all. Jääb alles töötlev tööstus, kus toome kellegi teise toorme siia, väärindame siin ja viime uuesti välja.

Toidujulgeoleku tagamine - KS ei tohi ära tappa oma põllumajandust ja toidutööstust. Põllumajandusele tuleb suur surve rohelisemaks minekul.

Ressursitõhususe toetusmeetme muutmine – 2 üldist märksõna: 1) väärindamine ja 2) tõhusus.– st, esmatoorme vähendamine on kõige suurem kriteerium. Kuidas toota piimatooteid ilma piimata, tähendab, et toiduainetööstus on meetmest väljas

Kliimapöörde peamine ülesanne on vähendada fossiilse süsiniku välja toomist maa alt. Alternatiiv on bioloogiline süsinik – täna piirame mõlemat, ei tohi ei fossiilset ega bioloogilist süsinikku toota ega kasutada.

Vee kättesaadavus. Mõeldakse, et meil on kõik hästi. Aga tegelikult on juba piirkonnad, kuhu ei tule tööstus ja ettevõtlus, mis on vettnõudev. See piirkond on ainult teenusmajandusele orienteeritud

Hinnata meres olevate maardlate kasutuselevõttu - seda ei ole üldse hinnatud.

Kui riik tahab pikas plaanis loodusressursside vähendamist, tuleb riiklikult tagada vähendatud ressursside targem kasutamine ja suurema lisandväärtuse saavutamine.

Riik peab tagama puidukeemia ettevõtetele puidu kättesaamise kindluse. Puidu keemiliseks väärindamiseks ei pea kasvatama pikaajaliselt väljakujunud raiemahtu (ca11 miljonit tm aastas). Väljakujunenud raiemahust jätkub kõigile: nii kohalikele puitu väärindavatele ettevõtetele, aga ka Eesti energiakindluse tagamiseks vajalike puidujääkide kasutamiseks energiatootmises, millise transpordi jalajälg on oluliselt väiksem võrreldes eksporditud energiapuiduga. Väljakujunenud raiemahu hulka ei tohiks arvestada häiringute tõttu raiumisele kuuluvat metsa.

Üksnes metsa majandamisega on võimalik kujundada terved ja kliimamuutustele vastupidavad metsad. Tormi- ja metsakahjurite vastu ei saa võidelda püsimetsaga. Püsimetsanduse versus lageraie korral on puistu tootlus 5 korda väiksem võrreldes metsa majandamisega. (VT Lisa 2 prof. Veiko Uri slaid). Seetõttu püsimetsandus pole lahendus kliimaprobleemidele.

Looduskaitse- ja metsaseaduses tuleb sätestada üheselt, et 70% Eesti metsamaast on majandatav mets ja 30% Eesti metsamaast on kaitstav mets. Nii on praktiliselt võimalik tagada metsatagavara stabiilsus.

Õigeaegne metsakasvatusvõtete kasutamine ja edasiarendamine, vähendamaks ja minimeerimaks metsahäiringuid.

Vältida majandusmetsade mahu vähendamist.

Looduskaitseliste piirangute piiramisele kiire selgus ja põhjendatus ning kõigile üheselt arusaadavus.

Looduskaitse kvantiteet peab asenduma looduskaitse kvaliteediga. Tuleb selgelt sätestada, kui palju, mida ja mis eesmärgil me kaitseme ja mis see maksab. Piirangute põhjendused peavad olema kõigile arusaadavad.

Keskkonnamõju hindamise protsess mitte ainult kaks korda kiiremaks, vaid kiiremaks kui konkurentriikidel.

Iga otsuse tegemisel tuleb aru saada kas see otsus (regulatsioon) tõstab Eesti konkurentsivõimet ja soodustab eksporti või kahjustab seda. Kui selline otsus on kahjulik (näiteks Eesti kaitsevõime huvides) tuleb ka sellest otse ja ausalt rääkida/kirjutada.

Looduskaitseliste maade riigile tagasiostmise ja looduskaitseliste piirangute talumise hüvitis peab olema õiglane ja indiviidipõhine.

Tuleb välja arvutada Eesti puidugraanulite, küttepuidu ja küttehakke ekspordi maht ning teha kõrvale arvutus, kui me asendaksime sellega põlevkivi põletamise Eesti Energia ahjudes biomassiga, siis kui palju väheneks Eesti KHG emissioon LULUCF arvestuses.

Rajame kasutusest välja jäänud maadele metsaistandikud säilitades algse maakasutustüübi (nt põllumaa), et vajadusel võtta maa uuesti algse kasutusviisina kasutusse (nt siis põllumaana). Selliselt paneme tühjalt seisvad maad aktiivselt tootma puitu, mis sobib nii sae, vineeri, keemia kui ka energiasektorisse (kui kasvatada nt kaske).

Liigilist mitmekesisust toetab turbatootjate plaan taastada ennaktempos 2030. aastaks kuni 5000 ha vanu turbatootmis alasid.

Elektriliinidest tuleks võimalikult suur osa viia pikemas perspektiivis maa alla, mis vähendab vajadust liinikoridoride järele ja suurendab toimekindlust. Liinikoridoridest vabanenud maad saab kasutada metsastamiseks ja läbi metsastamise ökosüsteemide sidususe taastamiseks.

Avalike hoonete ehitamisel kasutatakse alati võimalikult maksimaalsel määral puitu.

Ehituses kasutatavates materjalides viia sisse CO2 aruandluse kohustus, eesmärgiga piirata saastavate materjalide kasutamist.

Maksusoodustus biodiislile.

2.5 Ressursside kasutuskindlus

Kokkulepped ressursside pikaajaliseks kasutamiseks ja kohapealses väärindamises, Eesti maavaradel väärtuse vaid siis, kui me neid väärindame.

Sisendiprobleemid tulenevad sellest, et EL tahab hakata kõike tootma, aga kaevandada ei luba

Peame pääsema ligi toormele selleks, et meil oleks tööstus. Praegu on fookus võetud piiramisele

Komplekslubade piiramine peab olema seotud tasuvusajaga. Tähtajalise kompleksload on võtmeküsimus. Vajab analüüsi, kuidas on teistes EL riikides ja kuidas mõjutab see Eesti tööstuse konkurentsivõimet.

3. Kliimaneutraalsele majandusele üleminekut toetav õigusraam

3.1 Üldised ootused regulatiivsele raamistikule

Pangagarantiide võimaldamine - Eestis on laenu andmine seotud ESG-ga. Eesti pangad ei anna laenu, ütlevad, et ESG pole paigas. Riskiisu on madal.

Seaduses reguleerida riigi vastutus energia puudumisel. Kompensatsioonimehhanismid (energiaturuseaduse teema)

Riigihangete raamistikus laialdane rohelise hankimise soodustamine, sh ka kodumaise pakkumise eelistamine. Keskkonnahoidlike riigihangete osakaalu suurendamiseks on vaja suuniseid rohkemates valdkondades. Tänaseks on Eestis defineeritud vaid 6 tootegruppi, milles on roheriigihanke kohustus (koopia- ja joonestuspaber, puhastustooted- ja teenused, kontori IT-seadmed, mööbel ning maanteesõidukid). Nende sektorite hulka peab lisama tootegrupid, kus Eesti ettevõtted pakuvad rohelahendusi. Samuti tuleb luua ajaraam, milles lisatakse roheriigihanke kohusega tootegruppe, sest see annaks nii rohelahenduste arendajatele kui investoritele investeerimiskindlust. Eesmärk on läbi riigihangete luua rohelahendustele tugev kohalik turg ja luua rohetehnoloogia ettevõtetele kogemuste pagas, mille baasilt ekspordi võimekust tõsta.

Eesti ei peaks EL nõuetest karmimaid nõudeid oma ettevõtetele kehtestama. Ühtlasi peaks EL regulatsioonide läbirääkimistel jõulisemalt väljendama Eesti erihuvisid.

Riigile ja EL-ile aruandlust tuleks vähendada, küsida samu andmeid korra.

Tarbijate rohevalikute toetamine märgistamisega, a la mis on ühe või teise seatüki tootmise keskkonna jalajälg.

ESG valdkonna / kestlikkuse aruandlus ka avalikku sektorisse.

Kõik kliimaseaduse eesmärgid peavad olema läbi kaalutud vastu küsimust, kas tagatud saab olema energia- ja toidujulgeolek.

Lähtuvalt rohetehnoloogia valdkonna globaalsest kasvupotentsiaalist ja riiklikest kliimaeesmärkidest peaks kliimaseadus seadma rohetehnoloogia valdkonna arengu poliitikavaldkondade ja rahastusallikate üleselt prioriteediks. Selle printsiibi järgimise roll tuleks anda Kliimanõukogule (vt eelpool Kliimanõukogu kohta), varustades neid selleks vastavate mõõdikute ja andmetega. Kliimanõukogul peavad olema vajalikud tööriistad hindamaks näiteks seda, kui suur osa riigieelarvest ja EL rahastusest suunatakse rohetehnoloogiate arengusse. Samuti oleks vaja teada, millised meetmed ja poliitikad ning millises mahus toetavad fossiilenergial põhinevaid tegevusi.

3.2 Kliimaseaduses sätestatav

Majandusmõõdik – konkurentsivõime, väliskaubandusbilanss, välisinvesteeringute mahud, sektori müügitulu, kasumlikkus ja kapitali tootlus - seada kliimaseaduse eesmärgiks konkurentsivõime ja ekspordi kasvu, mida mõõdetakse positiivse väliskaubandusbilansi saavutamise ning kaupade ja teenuste ekspordimahu kasvatamisega vastavalt Eesti riigi strateegilistele dokumentidele.

Seaduses tuleb selgelt defineerida mõisted. Mis on rohetehnoloogia, mis on rohekütused jne.

Konkreetsed (siht)tasemed ja tähtajad eesmärkide seadmisel (vs tõstame, suurendame). Vajalik mh investeeringukindluseks. Nt x% kaitstav ja majandatav metsamaa.

Seos säästva arengu seaduse kui tänase üldseadusega peaks olema selge.

Seadus peaks ühene olema riigi vastutuse osas. Kliimaeesmärkide saavutamist ei saa jätta vaid sektorile.

Ülevaatamisklausel seadusesse. Vajalik pidev benchmarkimine, kas uued seadused lähevad kooskõlla kliimaseadusega.

Reguleerida tuleb ühtviisi suuri ja väikeseid, erisusi tegemata

Innovatsiooniraamistiku nutikamaks muutmine - Innovatsiooni põhimõtted peavad keskenduma tehnoloogilise avatuse edendamisele, pragmaatilisusele ja liiga üksikasjaliku reguleerimise vältimisele. Esikohale tuleb seda poliitikad, mis edendavad innovatsiooni, uute lahenduste kasutuselevõttu.

Hinnata õigusaktide kumulatiivset mõju. Kliimaseaduse rakendamine peab jätma ruumi hingamiseks. Võimaldada ettevõtlusel areneda, et leida väljakutsetest ülesaamiseks parimad lahendused. Vältida seda, et Kliimaseaduse eesmärkidele järgneb ettekirjutavate üksikasjalike rakendusmääruste tsunami.

Kliimaseadus peab seadma rohemajanduse toetamiseks kümnendite kaupa roheinnovatsiooni rahastamise eesmärgid, rohelahenduste käibe, tööjõu ja ekspordimahu kasvu eesmärgid. Lisaks olemasolevate ettevõtete rohestamisele peab kliimaseadus looma alused uute rohelahenduste arenguks. Kliimaseaduses sätestatavad rohetehnoloogia majanduslikud eesmärgid peaksid looma võimaluse hinnata kliimaseaduse mõju rohemajanduse arengule.

Kliimaseadus peab sätestama kasutusele võetavad sotsiaal-majanduslikud mõõdikud lisaks kliima ja keskkonna mõõdikutele. Nendega seiratakse ressursiefektiivsust ja heiteintensiivsust majandusliku väärtusloome ühiku kohta, rohetehnoloogia valdkonna töökohtade loomet, maksupanust ja ekspordikäivet ning inimeste hinnangulist heaolu. Viimane on oluline selle pärast, et rohemajandusele üleminek toob lisaks keskkonna ja kliima mõjudele kaasa inimeste materiaalse ja mitte materiaalse heaolu kasvu. Selleks, et rohemajanduse positiivseid mõjusid hinnata ning hinnangute põhjal poliitikaid ja meetmeid suunata, tuleb kehtestada vajalikud seiratavad mõõdikud.

3.3 Eriseaduste ja muude regulatsioonide kohandamisvajadused

Haldusmenetlused kiiremaks st vaja paika panna, kuidas oluliselt kiirendada investeeringute tegemiseks vajalikke menetlusi (planeerimine, keskkonnamõju (strateegiline) hindamine, maatoimingud, asjakohased loamenetlused). Innovatiivsete toodete, sh rohetehnoloogiate, patenteerimine ja loastamine on õigustatult keerulised ja aeganõudvad protsessid, sest need tagavad muuhulgas ohutuse tarbijatele. Samas on rohetehnoloogiate valdkonnas esimesel turule tulijal oluline konkurentsieelis. Et Eesti rohetehnoloogia ettevõtted oleksid globaalselt konkurentsivõimelised, tuleb luua süsteem, milles rohetehnoloogiad pääsevad turule võimalikult kiiresti. Seetõttu peab riik vaatama läbi loastamise ja patenteerimisega seotud regulatiivse raamistiku, riiklikud protsessid, tugiteenused ja tööriistad, et leida koostöös rohetehnoloogiat arendavate ettevõtetega kõige sobilikumad lahendused. Rohetehnoloogiate loastamise kiirendamist nõuab ka hiljuti vastu võetud ELi nullnetotööstuse määrus.

Rohetehnoloogiate testimisvõimalused on valdkonna arengu kiirendamiseks väga olulised. Täna on mitmes valdkonnas selliseid võimalusi puudu terves Põhja-Balti regioonis ning rohelahenduste turule pääsemine on seega pärsitud. Igal ettevõttel ei ole võimalik ega mõistlik neid lahendusi ainuüksi endale luua, need lahendused tuleb luua keskselt ettevõtete ja riigi koostöös. Seega tuleks alustada sellest, et luua kaardistus innovatiivsete rohetehnoloogiate testimise vajaduste ja regulatiivsete barjääride kohta era- ja avaliku sektori koostöös. Seejärel tuleks analüüsida võimalusi ja luua vajalikud testimisvõimalused ning toetav regulatiivne keskkond (kasutades nt “regulatory sandbox” ja “living lab” mudeleid).

Jäätmeid kasutatakse materjalimajanduses vähe. Nö jäätmena lakkamise regulatsioonid on puudulikud, väheste materjalide puhul olemas.

KOVid ja NIMBI: tuleb luua motivatsioon KOVidele meelitamaks ettevõtlust piirkonda (maksumuudatused)

Sertifitseerimisprotsessid võiksid olla kiiremad, et rohevaldkonna tooted kiiremini turule saada (nt uuendtoidud)

Komplekslubade tähtajalisus tagasi pöörata. Ei anna investeerimiskindlust

Keskkonnalubadega ei reguleerita heitmeid. Keskkonnaeesmärke saaks suunata läbi loastamise.

Riik peab hüvitama kliima kaitse eesmärgil ettevõtete tegevuse ennetähtaegse lõpetamise tulemusel ettevõtetele tekkiva kahju.

3.4.Ettevõtete ootused rahastusele ning maksusüsteemile

3.4.1 Toetused

Meetmed ja toetused peavad olema proportsionaalsed teiste riikidega – tuleks võrrelda referentsturgudega, skeemid välistasid investeeringud masinatesse-seadmetesse, naabrid juurutasid uue tehnoloogia. 2. skeemidest väljas suurtööstused, kes on majanduseveduriks

Toetusskeemide muutmine –palju otseseid toetusi, mõelda maksupausidele, soodustustele teatud valdkondades, sildfinantseering riiklikult tasemel. Sildfinantseeringu vajadus toodi välja nt pooljuhtide, või muude tootmissisendite varude rahastamiseks. Mõjusus *versus* palju väikseid toetusi (suurettevõtted, tehnoloogia piloteerimise toetus, masinad seadmed). Ettevõtted tahavad võrdseid tingimusi naaberriikidega, seepärast peame planeerima ka toetusi.

Analüüsida toetuste ja teenuste vahekorda, teenuseid ei hinnata. Muuta teenuse, toodete disain toetusmeetmetes abikõlblikuks.

Enamus toetusmeetmeid optimeerivad vaid ühte parameetrit, võiks olla komplekssemad. Siia võiks sobida ettevõtja arenguprogrammi näide – saab arendada eksporti, tootearendust, protsesse.

Mõõdik rahajagamise tulemusele - palju kasu toovad

Harmoniseeritud regulatsioonid, EL miinimumnõuete täitmine, mitte rohkem. Toetame neid, kes tahavad teha rohkem.

Suunata suurettevõtteid, sh riigiettevõtted tegema koostööd ressursside tõhusamaks kasutamiseks, koostöö erinevate sektorite vahel – Tootsi tuulepargi näide, kus olemasolevat aherainet ei olnud võimalik kasutada, sest raudteetransport on liiga kallis. Kuna raudteel kauba vedu õieti pole, on tariifid kõrged.

soodustada oma puhta tööstuse loomist, mitte importi. Hetkel impordime juba eksisteerivat tööstust

Eelistada valdkondi, kus on maailmaturul eelis, kus on võimekus konkureerida

Soodustada investeeringuvõimekust - raha hind eesti kallis, odav raha majandusse – otsetoetused. Ettevõte ei vaja teenuseid vaid raha.

Vaja reaalset toimivat mudelit või teenust, millega edasi minna – EL fondides raha on.

ESG raamis ettevõtteid toetav rahanduspoliitika

Eesti ei kasuta rohevõlakirju, kasutame tavalisi võlakirju, esimese rahastustingimused on paremad.

Toetusskeemid suurtele ja suurteks investeeringuteks

Suurendada nõudlust null-, vähese süsinikdioksiidiheitega ja ringmajandsulike toodete järele Tarbijad valivad (ettevõtted ja eraisikud) odavaid valikuid- Tuleks kehtestada (kogu EL) käibemaksuvabastus null- ja ringlussevõetud toodetele, mis põhinevad läbipaistval toodete ja keskkonna süsiniku jalajäljel.

Kliimaseadus peab looma raamistiku, mis tagab kasvukapitali kättesaadavuse suurendamise rohetehnoloogia ettevõtetele, näiteks läbi riigigarantii mehhanismide väljatöötamise ja rakendamise. Riik peaks toetama rohemajanduse arendamist läbi erinevate rahastusmeetmete. Riigigarantii mehhanismid peaksid looma ka raamistiku, mis võimaldaks kapitali kättesaadavust ja hinda naaberriikidega sarnastel tingimustel ning riskimaandamist põhimõttel, et riskid maandab see osapool, kellest riskide realiseerumine enim sõltub. Uudsete tehnoloogiate väljatöötamiseks on vaja kaasata erainvesteeringuid (k-a välisinvestoreilt), kelle jaoks on riskide maandamisel oluliseks ka riigipoolne toetus projektile.

Kliimaseaduses tuleks suunata ning anda Rahandusministeeriumile roll ja ülesanne rohelise riigieelarvestamise süsteemi ja põhimõtete loomiseks. Roheline riigieelarvestamise süsteem toetaks rohetehnoloogiate arendamist, kasutuselevõttu, eksporti ning aitaks täita kliimaeesmärgid. Täna kasutatakse nii keskkonnatasusid kui ka EL HKSi (ehk süsinikuturu) riiklikke tulusid mh selleks, et toetada tegevusi, mille mõju kliimale on marginaalselt positiivne või lausa negatiivne.

3.4.2 Maksupoliitika

Tagada konkurentsivõimelise hinnaga roheline energia ja suurendada investeeringud taastuvenergiasse - maksud, tasud, tuleks analüüsida hinnapõrandat energiahinnale, palju see raha nõuaks – suured investeeringud tuuleenergiasse vajavad kindlust (nn hinnapõranda küsimus), kes ja kuidas selle kompenseerib. elektri hinna erinevate komponentide analüüs, kättesaadavus, taastuvenergia tasud üle vaadata. Soodustused energiamahukatele ettevõtetele. See on riigi otsus – kas tahab energiamahukaid ettevõtteid Eestisse

Riigiabireeglite üle vaatamine – toetada suuri ja tööstusprojekte, võimekaid sektoreid

Maksusüsteemi reform - Vaja oleks maksupoliitikat analüüsida ja arendada vastavalt eesmärkidele. Vaja ühiskondlikku kokkulepet- mis on hind, kuidas kulu ühiskonnas ära jagatakse – see suund on paigas – Hetkel iga 4 a tagant uus poliitiline lähenemine. Vähe on otseseid, palju kaudseid makse. Kaudsed maksud omavad ka ettevõtlusele mõju, mitte ainult otsene ettevõtte tulumaks. Ei tohi halvendada Eesti konkurentsivõimet ei sise- ega välisturul – nt suhkrumaks või pakendimaks, esmase turule toomise maks – neid pole teistes riikides – teised riigid ei maksusta nii karmilt tootmissisendeid. Tuleb võrrelda suurimate ekspordiriikidega. Aktsiisid – teiste riikidega võrdsed – ei tohi olla ettevõtetele suurem.

Luua maksusüsteemi reeglid roheinnovatsioonile. Kliimaseadus peaks seadma eesmärgi viia läbi maksusüsteemi analüüs, millega tuvastatakse maksupoliitika osad, mis lähevad vastuollu kliimaseaduses seatud eesmärkidega ning pakkuda välja maksupoliitika muudatused, millega toetatakse Eesti majanduse KHG mahukuse langust, ressursitõhususe tõusu ja kiirendatakse rohetehnoloogia valdkonna arengut.

Keskkonnatasude ülevaatamine

Maavaramaksud – EE väga madalad, liiva kk tasu kõrgem kui Soomel – materjalitööstusega rääkida

Maksupoliitika võiks soodustada eesmärkide täitmist – toidutööstus – soodustused mahetoodetele või juurviljale. Teised riigid ei tõsta makse, meie tõstame, mis tõstab üksikisiku koormust

Analüüs, millist sisendhinda saame mõjutada. Börsihinda me ei saa mõjutada. Tootmissiendite hinda osas võrrelda konkurentriikidega

Maksukoormus – kaevandustasud, keskkonnatasud, jms on maksukoormusest väljas.

Raha on kallim, pankade riskiisu on madal. Intressid on väga kõrged. Pangad ütlevad, et Eesti on geopoliitiline risk

Energiatoodete maksustamise direktiivi ülevaatamine. EL tahab panna energiakütustele miinimummäärad, mure, et Eesti riik tahab panna lakke. Et me siseriiklikult oma tootmissisendit kõrgemaks ei maksusta.

Koostada riskianalüüs maksude mõju osas tootmise vähenemisele.

Võrrelda Eesti varustuskindluse standardit ja hinnakomponente lähiriikidega (Soome)

Võrgutasu struktuurimuutus. Peab olema püsitasu 40-60%. regulatsioon – meil on solidaarsusprintsiip, ei tohi erandeid teha. Meil oleks vaja, et regulatsioon oleks paindlikum

Suurendada tootmisvõimsuste ühekatvust taastuvenergias - eesmärkide tagamiseks vaja vähemalt kahekordset ühekatvust

Maksupoliitika peab soosima tööandja poolt tehtavaid alternatiivkulutusi, nt ostame töötajatele jalgrattad

Kui tööandja pakub elektriauto laadimise võimalust siis ei ole erisoodustuse

3.4.3 Meetmed

Kliimaseadusega tuleks luua riiklik mõõtmisstandard ning tööriistakast ettevõtete keskkonna- ja kliimamõju hindamiseks, mis ühtlustab rohemajanduse käsitluse ja võimaldab seda arvesse võtta riiklike poliitikate ja meetmete kujundamisel. Euroopa Liit on oma toetuste suunamiseks rohemajandusse loonud rohelise taksonoomia ning põhimõtted “ei kahjusta oluliselt” ja “kliimakindluse tagamine”. Selliste põhimõtete rakendamine tuleb kehtestada ka riigieelarvelistest vahenditest antavate toetuste ja meetmete algtingimuseks. Tagamaks piisavad investeeringud rohetehnoloogiate arenguks, peaksid riiklikke toetusi saavate projektide ja tegevuste tingimused sisaldama rohetehnoloogiate kasutamise miinimummäära.

Keskkonnalubade süsteemi lihtsustamine

Ühiskondlik kokkulepe ressursside väärindamisel - Vaja selget kokkulepet millised suunad valida ressursside väärindamisel – vili, puit, prügi - mis oleks Eesti eelis? Vaja tervet ökosüsteemi

Lisandväärtuse hindamine – Julgus valida suunad mis on maj tasuvad baseerudes kohalikul olemasoleval ressursil - Näiteks põllumajanduses lisandväärtus viime 2 mln tonni vilja välja, kui teha sellest etanooli, oleks 3x tulusam -mõtestada kuidas vilja eksportida 5x kallimalt –

luua tehnoloogilised eeltingimused

Mahepõllumajandus vs täppisviljelus, mis võimaldaks suuremat lisandväärtust. Ilmselt mahuvad mõlemad ära. Maakasutuse ja efektiivsuse seisukohalt on täppisviljelusel oluliselt suurem majanduslik perspektiiv. Mahe- ja tavatoodangu hinnavahe ei ole piisav suuremate kulude ja madalama saagikuse kompenseerimiseks. Juba keskpikas perspektiivis saab oluliseks mulla kvaliteet, seda peab silmas pidama.

Soodustada tuleb uute tehnoloogiate juurutamist mitte ainult nende välja mõtlemist. Kliimaseaduse teekaart ja eesmärk peavad olema tehnoloogiliselt realistlikult saavutatavad võttes arvesse aega, mis kulub tehnoloogia arendamiseks ja juurutamiseks.

3.4.4 Ettevõtete ootused teadus-arendusetegevusele

Kliimaseaduses tuleks seada eesmärk ja sihtmäär suurendamaks riiklikku rahastust teadusele ja innovatsioonile rohetehnoloogia valdkondades. Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava ning teekaardid seavad valdkonna üldeesmärgiks muuhulgas kestlike lahenduste pakkumise. Samal ajal on Rahvusvahelise Energiaagentuuri hinnangul vähemalt kolmandik kliimaneutraalsuse saavutamiseks vajalikest rohetehnoloogiatest praegu veel laboris, paberil või koguni välja mõtlemata ning peavad veel turule jõudma. Samuti on puudu oluline osa elurikkuse kahanemist leevendavaid ja reostust piiravaid rohelahendusi. Seepärast peame suunama rohkem ressursse rohelahenduste arendust toetavatesse baas- ja rakendusteadusesse ning teadmussiirdesse.

Muuta Teadus- ja arendustegevus ettevõtja jaoks kättesaadavaks - võimaldada piloteerimist, seada riiklikud prioriteedid, tagada baasrahastus ülikoolidele - Teadus ei peaks olema projektipõhine, see toob kaasa teadlaste hõivatuse mitme-aastaste välisprojektidega. Rahastuse nihe koostööprojektide rahastuses, Horizoni rahastus, suured projektid, vaja tegeleda riiklike prioriteetidega, baasrahastus ülikoolile, et ta saaks ettevõtja vastu võtta.

Hinnata Investeeringu tasuvuse kiirust

Katsetamiskoguste ümberhindamine - hetkel liiga väiksed, piirab uute tehnoloogiate katsetamist ning on vaja ümber vaadata.

Vesiniku ja ammoniaagi arendused

Mõõta teadmussiiret

Investeeringud teadusinfrastruktuuri peaksid toetama perspektiivikate valdkondade tervikliku arengut/ökosüsteemi. Eestis olemasoleva ressursi baasil majanduse arendamiseks on vaja, et oleks ka piisavalt teadlasi, laboreid.

Ümberõpe ja insenerõppe vastavusse viimine tegeliku vajadusega rohepöörde elluviimiseks, tippspetsialistide puudus haridusvaldkonnas.

Luua terviklik süsteem ressursside väärindamises ja teadus-arendustegevustes

Omamaise ressursi väärindamine on kasulik, sest seal on kiired, tekitame TA tegevust juurde.